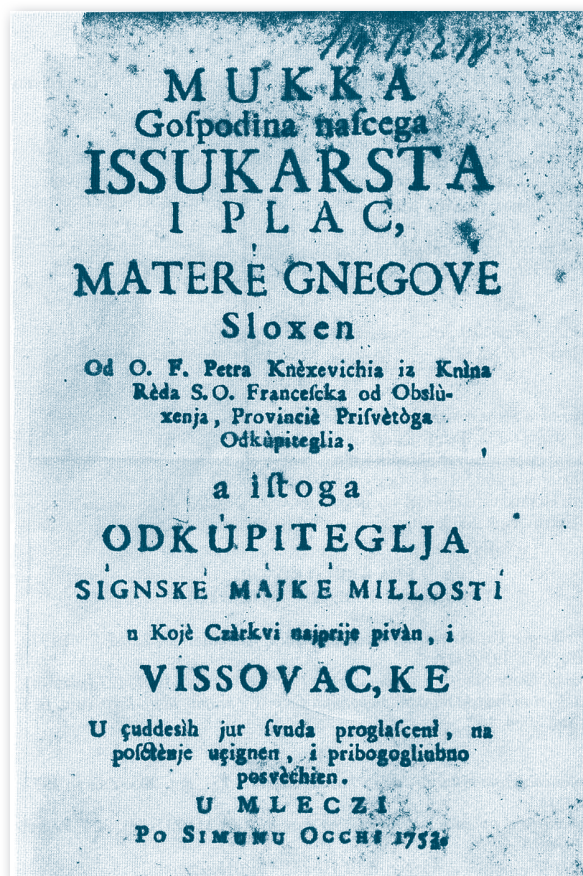

Još o Gospinu plaču

Karlo (fra Mile) Čirko

KARLO (fra MILE) ČIRKO, OFM, rodio se 15. srpnja 1940. godine u Rašeljama (Tomislavgrad), BiH. Završio je Franjevačku klasičnu gimnaziju u Sinju te Filozofsko-teološki studij na Franjevačkoj visokoj bogosloviji u Makarskoj. Diplomirao je na Institutu za crkvenu glazbu. Predavao je crkvenu glazbu na Franjevačkoj teologiji u Makarskoj, Katoličkomu bogoslovnom fakultetu u Splitu. Vodi Muški pjevački zbor franjevačke crkve u Makarskoj.

Potaknuto napisom *Gospin plač – Korizmena popijevka iz Hercegovine* prof. don Nike Luburića (SC, 3-4 – 2007), evo još nečega drukčijeg o tome nabožno-duhovnom katoličkom spjevu.

Već u starijoj hrvatskoj, glagoljskoj, književnosti postoje plačevi ili tužbe Blažene Djevice Marije, tužbe Gospoje, kao crkveno prikazanje, kao odulji dijaloški ili monološki spjev ili kao obična pjesma, koji opisuju muku i smrt Isusu te plač i boli njegove majke Marije. Prije toga ili u isto vrijeme postojale su i kraće monološke i dijaloške pjesme s istim sadržajem, od kojih su neke uzete u dijaloške plačeve i crkvena prikazanja o Isusovoj muc i smrti.¹

U glagoljsku književnost plač je ušao iz srednjovjekovne crkvene latinske književnosti.²

Moguće je da su naše pučke duhovne pjesme, pa i dijaloške i scenske pjesme, imale svoje početke u Zadru i njegovu susjedstvu, jer je to bila pogodna sredina i za talijanske utjecaje. Dijaloške su pjesme u prvom redu bile vezane uz pasionsku tematiku, koja je po vjerskom osjećaju bila vjernicima najbliža. Takva je pjesma *Prigovaranje blažene dive Marije i Križa Isusova*, koja ima obilježje kontrasta između Marije, koja želi spasiti život svojeg sina, i Križa, koji hoće Isusovim razapinjanjem spasiti čovječanstvo.³ Poznati su dijaloški plačevi starih rukopisnih

zbirki pjesama u Primorju i Dalmaciji, a među njima je *Plać Blažene Dive Marije*, koji je zabilježio Matija Picić, iz još starijeg predloška, u svojoj *Pjesmarici* iz 1471. Prvi stihovi glase: »Muka Boga gospodina / Isukrsta božja sina / po Ivani vanjelisti / plać gospoi ki navisti.« Picićevu plaću veoma je sličan jedan glagoljaški plać skraja XV. ili početka XVI. st., koji je nađen u Vrbniku. U njemu su didaskalije izdvojene iz teksta, tako da se već moglo govoriti o mogućnosti prikazivanja plaća. Još je bliži dramtizaciji plać u glagoljskom zborniku fra Šimuna Klimatovića iz 1505. i u drugome njegovu zborniku iz 1514. Taj isti plać djelomično je prepisao god. 1529. fra Šimun Glavić, franjevac iz Šibenika.⁴

Divkovićev plać

Muka Isusova i Gospin plać dobili su svoj završni oblik u pjesničkoj i dramskoj formi u djelu *Muka Spasitela našega*, kako je zapisana u glagoljskom rukopisu iz 1556. godine. Tu je ona predstavljena u tri dijela: *Na Cvjetnicu*, *Veliki četvrtak* i *Veliki petak*, s puno uloga: Angel, Lazar, Židovi, Židovske poglavice, Kaifa, Sluge Kaifine, Ana, Isus, Mati Isusova, Magdalena, Juda, Petar, Pilat, Apostoli i dr. Ima oko 2 000 stihova. Na kraju je označena i godina. (*Finis. Laus tibi Xte., quoniam liber expliit iste, rs. die mensis may anno dni. 1556.*⁵) Ti rukopisni glagoljaški plaćevi pripadaju jednoj redakciji.

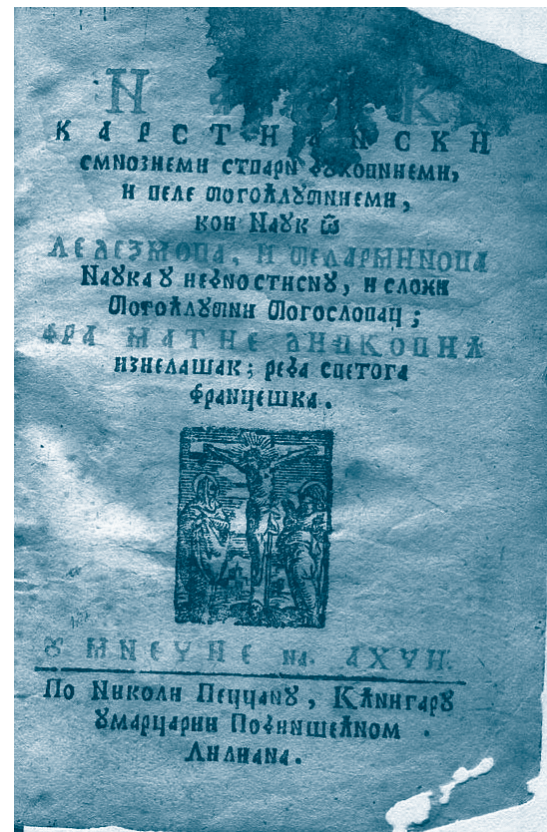
Od njih se razlikuje druga redakcija, koja je sačuvana u *Osorsko-hvarskoj latiničkoj pjesmarici*, oko 1533., u *Korčulanskoj pjesmarici*, iz 1560., *Drugoj rapskoj pjesmarici*, iz 1563., i *Budljanskoj pjesmarici*, iz 1640., iz kojih se nije razvilo dramtizirano prikazivanje.⁶ Od monoloških plaćeva iz 16. stoljeća najpoznatija je *Tužba djevice Marije na krilu Jezusamrtva držeći* Mavra Vetranovića.⁷ Iz glagoljaške književnosti *Plać* se širi i u bosansku knjigu preko najpoznati-

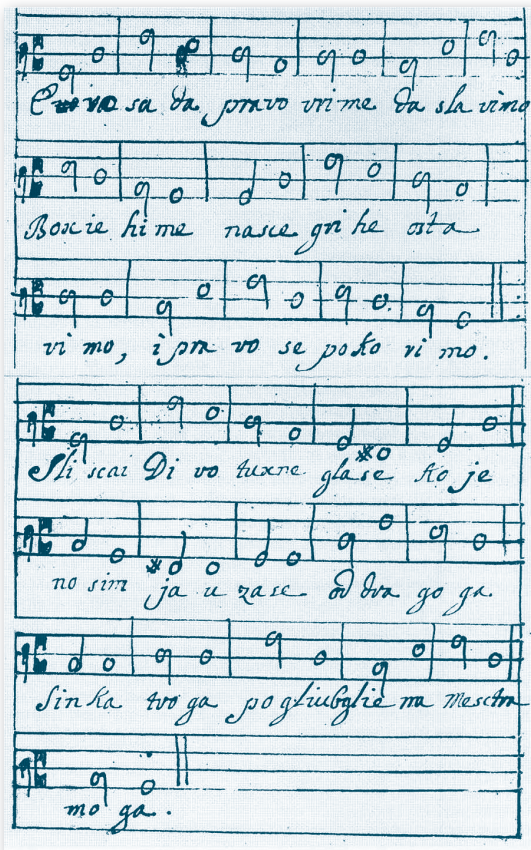
jega franjevačkog pisca XVII. stoljeća fra Matije Divkovića (1563. – 1631.), iz Jelašaka u Bosni, utemeljitelja narodne književnosti. Divković je u *Nauku krstjanskomu* (1616.) objavio *Plać Blažene Dvice Marije* bosanicom, na hrvatskome narodnom jeziku, kakav se govorio između Olova i Kreševa, s ikavsko-ijekavskom mješavinom. Plać je ispjevan u rimovanim osmeračkim distisima, a frazeologija dosta podsjeća na frazeologiju *Tužbe Djevice Marije* Mavra Vetranovića.⁸ Iza navedenog plaća u *Nauku krstjanskomu*, prema izdanju iz 1698., odmah na sljedećoj, 30. stranici, počinje drugi Divkovićev plać, pod naslovom *Plać koi Gospa čini po ukopaniu i sahradnieniu u grob tiela Isusova*. Plać ima 230 stihova, a prva dva stiha glase: »Kad Isusa sahraniše i u grob ga postaviše.«⁹ Iako se Divković koristio raznim dotadašnjim izvorima, on je sva svoja djela prilagođavao svojemu gotovo posve nepismenu puku. Upravo je zbog toga postigao iznimnu popularnost. Bio je čitan ne samo u Bosni i Hercegovini, nego i u Dalmaciji i u Slavoniji, a njegov je *Nauk krstjanski* doživio 27 izdanja.¹⁰ Divkovićeva su se djela, kao i pučki stih, nasljedovala i parafrazirala gotovo dva stoljeća. Njegovi su kopilatori ili prepisivači i Stjepan Margetić u Bosni, i Toma Babić u Dalmaciji, i Pavao Stošić u Lici, i Antun Depope na Krku, i Đuro Matijašević u Dubrovniku.¹¹ S pravom se može reći da je Divković začetnik bosanske franjevačke pučke književnosti.

Dvadeset godina poslije Divkovića, 1636., tiskao je u Mlecima fra Marko Marulić, franjevac iz Splita, *Navišćenje muke Isusa Spasitelja našega*.¹² Na kajkavskom govoru plać je zabilježila *Cithara octochorda*, glazbeni zbornik zagrebačke Crkve iz 18. stoljeća.¹³

Skoro jedno stoljeće poslije, 1726., objelodanio je u Mlecima fra Toma Babić (o. 1680. – 1750.), franjevac iz

Velima, iz »biskupije skradinske«, *Verše od muke Isusove* u djelu *Cvit razlika mirisa duhovnoga*.¹⁴ Babić se u sastavljanju svojih djela služio starijim izvorima. Prohaska piše da je Babić »sakupljao, popravljao i dalje predavao«¹⁵. Kao Babićeve izvore navodi Bandulovića, Divkovića i rukopisne zbirke.¹⁶ Od 752 versa Babićeva plaća, samo ih je 280 koji nemaju sličnosti s Divkovićem.¹⁷ Početak Babićeva plaća *Poslušajte, braćo mila* (prvih šest strofa) slaže se, uz neznatne varijacije, s početkom *Hvarskog plaća* u *Korčulanskom rukopisu* iz godine 1560.¹⁸ Svim je sigurno da je Babić imao i druge izvore. Premda fra Toma ne ide za tim da bude originalan, on preoblikuje, premješta, ispravlja, ispušta, dodaje i tako svojim djelima daje svoje vlastito obilježje, koje se odlikuje lijepim i čistim narodnim jezikom te pravilnim hrvatskim narodnim stihom.

Franjevački duh i pobožnost

U nizu plačeva koji su navedeni, posebno mjesto zauzima plač »složen« od fra Petra Kneževića (1701. – 1768.), *Muka Gospodina našega Isukrsta i plač Matere njegove*, tiskan u Mlecima 1753.¹⁹ Ugledajući se u hrvatska stara crkvena »skazanja«, idući tragom Divkovića i Babića, Knežević u obliku dijaloga slaže svoju muku. U njoj se odražava franjevački duh i pobožnost prema mucu Isusovoj. Božitković misli da Kneževićeva muka može stati uz *Stabat Mater* (Jacopone) i *Dies ire* (Toma Čelanski).²⁰ Knežević se plač u mnogočemu razlikuje od Divkovićeve i Babićeve plača, jer je njegov autor nastojao njime dati novo, svoje djelo. Prije svega razlikuje se od njih svojom dužinom. Dok Divkovićeve plač prema izdanju iz godine 1689. broji 566 stihova, Babićev 752, Kneževićev ima 1 430 stihova. Razlikuje se od njih i vanjskim pjesničkim oblikom.²¹ Kneževićev plač složen je u obliku crkvenog

skazanja. Ispred riječi pojedinih lica ili ispred nekog pripovijedanja stoje kratke didaskalije: *Ponukovanje, Riči Gospine, Riči Ivanove, Riči Pisaoca, Isus, Gospe*, a Divkovićeve i Babićev plač toga nema. Knežević u sastavljanju svojeg plača osim Ivanova koristi i evanđelja triju sinoptika, a ponekad i crkvenu predaju. Knežević je nastojao biti što neovisniji o svojim uzorima u frazeologiji i u sredstvima izražavanja. Babić se ugledao u Divkovića, što je naprijed navedeno, a Knežević više u Babića, Picića, fra M. Marulića, pa i u narodnu pjesmu.²³ Stoga se ne može reći da je Knežević »obradio Divkovićeve Planctus«²⁴.

Knežević se plač između ostalih ističe i svojom originalnošću i svojom popularnošću i svojom pjesničkom vrijednošću. Knežević je uloge za pojedina lica i uglazbio. U uvodu plača odredio je kako će se pjevati.²⁵

Kroz dugo razdoblje od 250 godina bilo je mnoštvo izdanja Kneževićeva plača, i mnogo izmjena. Uglavnom su tri njegove redakcije, i mogu se prema kraju, gdje su izvršene, nazvati: slavonskom, bosanskom i dalmatinskom.²⁶ Fra Karlo Kosor je do 1974. nabrojio i provjerio 53 izdanja Kneževićeva plača. Do nekih izdanja nije mogao doći, pa to nije bio konačan broj. Poslije je tiskano još dosta izdanja, pa bi se moglo reći da je dosad izišlo oko 100 izdanja Kneževićeva plača.²⁷

Neobjavljeni notni zapisi

U Hercegovini je najpoznatiji *Gospin plač*, iz *Molitvenika* fra Anđela Nuića (1850. – 1916.).²⁸ Na naslovnoj stranici prvog izdanja molitvenika čitamo: »MOLITVENIK sabrao O. Fra Angjeo Nuić, Hercegovački franjevac. Mostar, Tiskom Don Fr. Milićevića. 1892.« Molitvenik ima 183 stranice, a od stranice 128 do 157 nalazi se plač pod naslovom *Muka Gospodina našega Isukrsta*.²⁹ Nuić je svoj molitvenik 25 godina, dokraja života, dotjerivao, a

poslije njegove smrti, hercegovački su ga franjevci dotjerivali, priređivali i izdavali. »Ipak, sve do danas, kroz 22 izdanja, ostao je nepromijenjen njegov duh i njegovo načelo: vjernost Crkvi u obredima i molitvama, a nepopustljivost u čuvanju posebnog hercegovačkog duhovnog blaga.«³⁰ Svakako, u čuvanje hercegovačkoga duhovnog glazbenog blaga spadaju i notni zapisi Nuićeve napjeva *Gospin plač* don Nike Luburića.³¹ Don Niko je napravio hvale vrijedan posao. Dobili smo zanimljiv glazbeni materijal. Bilo bi pohvalno i poželjno nastaviti s notnim zapisima i u župama, od Duvanjske krajine do Mostara, da bi se dobila cjelovita slika pjevanja Nuićeve *Gospina plača* u Hercegovini.

Narod u Hercegovini govori samo o Nuićevu molitveniku i o Nuićevu plaču. No ne može se govoriti u stručnim krugovima da je Nuić autor *Gospina plača* u svojem molitveniku. On i nije imao namjeru složiti svoj plač nego je, kako piše na naslovnoj stranici, »sabrao iz Kita duhovnoga cviča«. Kosor piše: »Koliko mi je poznato, nitko od franjevaca poslije Kneževića nije pokušao njegov plač zamijeniti novim i boljim – kao što je on pokušao zamijeniti Divkovićeve, Marulićeve, i Babićev.«³³ Prvih 200 stihova Nuićeve plača potpuno se poklapa sa Divkovićeve. U daljnjem Nuićevu tekstu prevladava Divković. Ima nešto stihova iz drugih plačeva i oko 20 stihova iz Babićeve plača. Prema tome, moglo bi se reći da je Nuić samo redaktor *Gospina plača* koji se pjeva u Hercegovini.³⁴

Rimokatolički župni ured u Studencima kod Imotskoga izdao je *Gospin plač*, bez godine izdanja, pod imenom fra Matije Divkovića, koji se u potpunosti slaže sa Nuićevim plačem. U Makarskoj je isti plač, samo sa starijom jezičnom varijantom, izdan kao prilog župnom listu *Naš zavjet* 1967. godine.³⁵

Dr. o. Jeronim Šetka u svojem molitveniku *Put u život*³⁶ tiskao je *Muku*

Isusovu i plač Bl. Dj. Marije. Plač je sastavljen u osmeračkim distisima, kao kombinacija Divkovića i Babića. Ima 610 stihova. Dijaloški *Gospin plač i muka Isusova* Đure Cenzer, ³⁷ tiskan u Metkoviću 1980., sastavljen je u osmeračkim kvartinama s rimovanim distisima. Plač broji 167 kitica, svaka s četiri stiha. Razlikuje se od navedenih plačeva i u izrazu i u frazeologiji.³⁸

Ovo je samo još jedan mali prilog o opsežnoj temi *Gospin plač i muka Isusova*. Bilo bi poželjno i korisno da se o toj temi, koja je u duši našega hrvatskog puka, poduzmu još stručnija i šira istraživanja, notni zapisi i analize.

U prilogu dostavljam notne zapise dijaloškoga Kneževićeva plača iz Makarske (Franjevački samostan) i Baške Vode, koji dosad nisu tiskani, te notne zapise monološkog Divkovićeve plača *Muka gorka* iz Makarske (župa sv. Marka), Baške Vode, Brela, Velikog Brda i Tučepa, koji isto tako dosad nisu tiskani. Svi napjevi su varijante zajedničkog izvora. Iz Baške Vode donesena su dva napjeva: stariji i današnji, iz kojih se vidi kako se napjev s vremenom promijenio u novu varijantu. Sve su napjeve pjevali župljani navedenih župa. Početak pjeva jedan pjevač, a svi glasno, u religioznom zanosu, nastavljaju najčešće u dvoglasju. U boljim skupinama čuje se i treći glas.

Knežević se plač pjeva, u Baškoj Vodi i u Tučepima na Veliki četvrtak u crkvi poslije obreda. U Brelima se pjeva dijaloški plač Đure Cenzer, isto na Veliki četvrtak poslije obreda. Divković se plač pjeva u B. Vodi, Brelima, V. Brdu i Tučepima na Veliki petak, za vrijeme danje velike procesije s križem.³⁹ Sudjeluje cijela župa. Cijelim putem od 10 do 15 km ne idu stariji i bolesni. Oni se uključe prije i nakon procesije. Ovdje nisu obuhvaćene sve župe Makarskog primorja. No iz priloženog se može vidjeti bogatstvo naslijeđenih običaja i napjeva u čašćenju muke Isusove i njegova križa. ■

BILJEŠKE

- ¹ Dr. J. ROIĆ, *Starohrvatska crkvena prikazanja. Nastavni vjesnik*, Zagreb, XXIII/1914. sv. 1, str. 10; Cvito FISKOVIĆ, *Rapska pjesmarica iz druge polovice XV. stoljeća, Baština starih hrvatskih pisaca*, Split, 1971., str. 24 i 34.
- ² Najstariji je *Planctus beatae Virginis*, pripisuje se sv. Anzemu (1033. – 1109.): R. STROHAL, *Zbirka starih hrvatskih pjesama*. Zagreb, 1916., str. 6; prof. don Niko LUBURIĆ, *Gospin plač, Sv. Cecilija*, 3-4, 2007., str. 18.
- ³ *PET STOLJEĆA HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI*, knj. 1, Hrvatska književnost srednjeg vijeka, Zagreb, 1969., str. 57.
- ⁴ Dr. Franjo FRANCEV, *GRAĐA*, knj. XIII. str. 193 – 194; Cvito FISKOVIĆ, n. dj., str. 25.
- ⁵ *STARI PISCI HRVATSKI, JAZU*, knjiga XX., Crkvena prikazanja starohrvatska XVI. i XVII. vijeka, Zagreb, 1893., str. 1 – 68. (U uvodu knjige M. VALAVAC piše: »U ovoj se knjizi iznose na svijet, još neštampana hrvatska crkvena prikazanja složena za narod.« Rukopisi pisani glagoljicom nalaze se u arhivu HAZU-a.)
- ⁶ *GRAĐA*, n. dj., str. 439 i 440; tzv. Foretićeva ili druga korčulanska latinička pjesmarica iz 1560.
- ⁷ Dr. Franjo FRANCEV, *Plač blažene dive Marie*, n. dj., str. 193.
- ⁸ Divkovići versi 5 – 10 slažu se (uz neznatnu varijaciju) s početkom *Hvarskog plača u Korčulanskom rukopisu* iz god. 1560. Usp. F. FRANCEV, *Nova poezija Marka Marulića, RAD 245*, str. 20; *HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA*, sv. V, Zagreb, 1945.
- ⁹ Knjižnica Franjevačkog samostana u Makarskoj: DIVKOVIĆ Matija, *Nauk krstjanski (mali) s mnoziemi stvari duhovniemi i vele bogoljubniemi, koi nauk od Ledezmova i Belarminova nauka u jedno stisnu...*, u *Mnetzie, 1698*. Bez signature. *Plač koi Gospa čini ...* str. 30 – 41. Divković je vjerojatno imao pred očima glagoljski rukopis iz 1556. godine u kojemu se na plač i muku nastavlja i skidanje Isusa s križa. (*PET STOLJEĆA...*, n. dj., str. 59 i 469.)
- ¹⁰ *Hrvatska književnost Bosne i Hercegovine od XIV. do sredine XVIII. stoljeća*, knjiga 6, priredio Ivo PRANJKOVIĆ, Matica hrvatska u Sarajevu, Sarajevo, 2005. U *Bosna Franciscana*, 25, Ocjene i prikazi, Sarajevo, 2006., str. 348.
- ¹¹ *HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA*, sv. V, Zagreb, 1945.; F. FRANCEV, n. dj. 193.
- ¹² Karlo KOSOR, *Gospin plač fra Petra Kneževića, Godišnjak Instituta za izučavanje jug. književnosti*, knj. II, Sarajevo, 1973., str. 71.
- ¹³ Izak ŠPRALJA, *Cithara octochorda, Alius Planctus B. V. Mariae*, Zagreb, 1998., str. 144.

- ¹⁴ Dr. o. Jeronim ŠETKA, O fra Toma Babić, *Zbornik Kačić*, Split I/1967., str. 100, 137 – 138.
- ¹⁵ D. PROHASKA, *Das Kroatisch Schriftum in Bosnien und der Herzegovina*, Zagreb, 1911., str. 133 (»er sammelte, verbesserte und vromittelte«).
- ¹⁶ PROHASKA, n. dj., str. 133.
- ¹⁷ Dr. o. Jeronim ŠETKA, n. dj., str. 137.
- ¹⁸ Usp. F. FRANCEV, *Nova poezija Marka Marulića, RAD 245*, str. 20.
- ¹⁹ Puni naslov plača glasi: *Mukka Gospodina nascega Isukarstva i plac Matere Gnegove Sloxsn Od O. F. Petra Knexevichia iz Knina Reda S. O. Francesca od Obsluxenja, Provincie Prisetoga Odkupiteglia, a istoga Odkupiteglia Signske Majke Milosti u Koje Czarkvi najprije pivan, i Vissovačke U cuddesih jur svuda proglasceni, na posctenje ucinjen, i pribogoglubno posvechien. U Mleczi Po Simunu Occhi 1753*.
- ²⁰ Dr. fra Jure BOŽITKOVIĆ, *Život i rad fra Petra Kneževića. Građa za povijest književnosti hrvatske X*, Zagreb, 1927., str. 155.
- ²¹ Knežević plač je složen u osmeračkim kvartinama s rimovanim distisima, izuzevši dvije kitice koje se rimuju po shemi a b a b, a Divković u rimovanim osmeračkim distisima.
- ²² K. KOSOR, n. dj., str. 73.
- ²³ Isto, n. dj., str. 79.
- ²⁴ Usp. Niko LUBURIĆ, *SC*, Zagreb, 2007. br. 3-4, str. 18.
- ²⁵ »Ima se pivati od sedmorice ili od petorice. Gdi govori: Riči pisaoča, prva četiri retka neka složno pivaju dvojica ili jedan, a druga četiri retka druga dvojica ili jedan. (...) Riči Gospine ... preuzme koji je za taj dio određen; gdi Riči Ivanove, koji je za Ivana, a gdi Isus, koji za Isusa odlučeni budu...« Imao sam u ruci prvo izdanje Kneževićeva plača. Nisam našao nikakav notni prilog. Vjerojatno je napjev ostao u rukopisu u Sinju. Postoje melodije plača koje se pripisuju Kneževiću, ali bez originala ne možemo znati koliko su promijenjene.
- ²⁶ Prvu i najstariju redakciju Kneževićeva plača izvršio je slavonski franjevac fra Ivan VELLKANNOVIĆ (1723. – 1803.). Plač je objelodanio »U Osiku, slovih Ivana Martina Diwalt 1776.« Prije tiskanja ga je očistio »od nikih ričih, u ovim stranama, kod Ilirah neobičajnih«. Najmanji zahvat u Kneževiću plaču učinjen je u bosanskoj redakciji, koju je vjerojatno napravio fra Grga Martić, književnik i kulturni radnik, (Usp. K. KOSOR, n. dj., str. 81.), a najveći zahvat napravio je fra Stanko PETROV (1887. – 1963.), profesor Franjevačke klasične gimnazije u Sinju. Petrov je u svojoj preradi plač skratio i uveo posebna lica. To su Juda, Kaifa, Pilat, dva razbojnika i pobunjena svjetina. I tako je Plač s formalne strane učinio još dramatičnijim. (Usp. K. KOSOR, n. dj., str. 87.)

- ²⁷ Dr. o. Karlo KOSOR, Izdanja Kneževičeva »Gospina Plača«, *Kačić* (Zbornik Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja), VI, Split, 1974, 171 – 186.
- ²⁸ Nuić je studirao u Rimu filozofiju i teologiju. U Mostaru, Humcu i Županju (Duvno, Tomislavgrad) bio je kateheta te učitelj glazbe i pjevanja. Bio je i provincijal Hercegovačke franjevačke provincije od 1904. (Usp. ZNAMENITI I ZASLUŽNI HRVATI OD 925.–1925., Zagreb, 1925. str.201.)
- ²⁹ Na dnu stranice stoji bilješka: Iz »Kita duhovnoga cviča«. »Plać« ima 672 versa. KNJIŽNICA franjevačkog samostana u Mostaru (u stručnom sređivanju).
- ³⁰ *MOLITVENIK* fra Anđela Nuića, 22. izdanje, Mostar, 1997. str. 5 – 6. Neka izdanja su pretiskavana ponovno, a nisu ubilježena kao novo izdanje, pa se može reći da je bilo i više od 22 izdanja Nuićeva *Molitvenika*.

- ³¹ SC, n. dj. str. 20 – 23.
- ³² Vidi bilj. 29
- ³³ Karlo KOSOR: Gospin plač fra Petra Kneževiča, n. dj., 81.
- ³⁴ Usp. N. L.: SC, n. dj., str. 18 – 19.
- ³⁵ *Naš zavjet*, župni list Makarske i okolice, god. III., br. 2, Makarska, 1967., str. 7. Taj se plač pjeva na Veliki petak izjutra rano u katedrali sv. Marka u Makarskoj, a po župama Makarskog primorja za velike procesije s križem po cijeloj župi. Procesije traju od jutra do popodnevni sati, za sastajanjima. U Baškoj Vodi masovno sudjeluje cijela župa i pjevaju svoj napjev u tri skupine. Glavni križonoša se odredi godinu dana unaprijed.
- ³⁶ Priručni molitvenik za župnike i vjernike. Makarska, 1962. str. 353 – 363. Šetka u uvodu piše: »Građa za ovaj molitvenik uzeta je većim dijelom iz službenog Zbornika molitava s oprostima. Pri ruci sam imao još: Sv.

Pismo, Rimski obrednik, Rimski misal, sve naše poznatije molitvenike i dr. U tekstu se, zbog praktičnih razloga, ta djela ne citiraju.«

³⁷ Svećenik sarajevske nadbiskupije. Rođen 1880. u Zenici. Bio je zč. kanonik, župnik i duhovnik služavkama Malog Isusa u Vitezu.

³⁸ Nisam tražio druge izvore ili možda predložak kojima se služio. Navedeni primjerak mi je došao pod ruku i želio sam ga samo zabilježiti.

³⁹ U župi sv. Marka u Makarskoj na Veliki četvrtak ne pjeva se plač.

Na Veliki petak se pjeva u crkvi izjutra rano »Muka gorka« i navečer za vrijeme procesije s Presvetim, kao stari običaj koji danas ne odgovara duhu obnovljene liturgije. U novijoj župi Kraljice mira u Makarskoj ne pjeva se nikakav plač ili muka. U procesiji na Veliki petak pjevaju se korizmene pjesme.

Muka gorka

Napjevi Makarske i Makarskog okružja
Tekst: Fra M. Divković

Makarska - župa sv. Marka Notni zapis u glazbenom reper. župe

Baška Voda - Pjevala: Mandalena Jerković (59 g.) Zapisao: fra M. Čirkid 2.II.2008. Nije tiskano

Baška Voda - stariji napjev Pjevala: fra Karlo Jurčić (90 g.) Zapis: FMČ 19.II.2008. Nije tiskano

Veliko Brdo - Pjevala Tihvraan (60 g.) Zapis: FMČ 15.II.2007. Nije tiskano

Brela - Pjevala: Antonio Šošić (36 g.) Zapis: FMČ 20.II.2008. Nije tiskano

Brela - "Plać" - Tekst: Duro Cenzer. Pjevala: Leonardo Šošić (47 g.) Zapis: FMČ 20.II.2008. Nije tiskano

Tučepi - Pjevala: Antica Tomaš (75 g.) Zapis: FMČ 21.II.2008. Nije tiskano

"Muku i "Plać" pjevali župljani iz Brela: Ribičić Marko (57 g.), Medić Stipe (51 g.), Ribičić Mario (50 g.) Neven Šošić (50 g.), Leonardo Šošić (47 g.) i Antonio Šošić (36 g.)

Knežević Tučepi - Pjevala: Antica Tomaš Zapis: FMČ 21.II.2008. Nije tiskano

"Plać" u Brelima i Tučepi pjeva se sav po istoj navedenoj melodiji

Kneževičev "Plać"

Pomukovanje Makarski napjev (Franjevački samostan)

Pivači (Početak "Plaća")

Isus

Gospa

Ivan i ostali

Makarski napjevi pjevali su se u samostanskoj crkvi do 1999. kada je Franjevačka visoka bogoslovija preselila u Split. Tako se i danas pjeva u Sinju sa neznatnim razlikama. Napjevi do sada nisu tiskani.

Pivači Kneževičev "Plać" - Župa: Bast - Baška Voda

Gospa

Ivan i ostali

Isus

Napjevi iz Baške Vode pjevali su Suplini: Mandalena Jerković (59 god.), Antica Divić (58 god.), Eduard Divić (62 god.) i Franje Divić (38 god.) Baška Voda, 12. velječe 2008. Napjevi do sada nisu tiskani. Zapisao: fra Miro Črko. Pomukovanje se ne pjeva.